

Aleje jako krajinný prvek

Foto: Martin Plocek

Dnešní exkurzní trasa vede Podbeskydím, malebnou pahorkatinou mezi horskými hřebeny Beskyd a Ostravskou pánví. Krajina se zde mírně vlní, je členěna nepříliš vysokými pahorky, louky a pastviny jsou zastoupeny přibližně stejně jako pole, vyšší nebo srázné polohy patří lesům. Jsme na Moravě. Vesnice jsou na rozdíl od rozptýlené slezské zástavby vesměs sevřené, vsi se táhnou především podél vodních toků. Hustota zástavby od Beskyd do průmyslového Ostravska postupně narůstá a rovněž přibývá polí na úkor trvalých travních porostů. Poměrně hustá je zde cestní síť, většinou nižších tříd, a polních cest.

Krajina je různorodá, má lidské měřítko a působí harmonicky, klidně, obytně a útulně.

K těmto příjemným pocitům významně přispívají drobné krajinné prvky, především různé formy rozptýlené zeleně. Aleje a stromořadí patří k nejméně významným z nich.

Aleje pohledově uzavírají cesty před okolní krajinou, a tím je zvýrazňují, zviditelňují na velkou vzdálenost. Vytváří polouzavřené prostředí, úběžníky se táhnou do dále, koruny zvyšují vertikální výšku. Zároveň ale dovoluují výhled do stran v pravidelném rytmu kmenů stromů. Podle okamžitého počasí vytvářejí zcela specifická prostředí – stín, bezvětří nebo naopak usměrnění větrných poryvů. Aleje představují typ krajinné architektury, který je díky svému přírodnímu charakteru neustále stejný i jiný – každé roční období alej nabízí odlišný estetický zážitek.

Krajina byla vždy jedlá a o to více tomu je v zemědělském prostředí. Sedláci chtěli, aby přinášela užitek, a tak v polích převládaly ovocné dřeviny, většinou krajové odrůdy, které nejlépe snášely specifické klimatické a půdní podmínky. Najdeme ale řadu výjimek, někde bylo cílem z různých důvodů vytvořit výrazný a dlouhodobý prvek a byly vysazovány dubové, lipové, kaštanové ale také jeřábové, topolové či jasanové nebo javorové. Vynikají mohutností, v krajině se projevují jako nepřerušovaná linie na velkou vzdálenost. Někdy se na význačných místech vysazovaly tvarově či druhově odlišné stromy. Šlo o to zdůraznit specifičnost místa, jako jsou sakrální stavby podél komunikací, křížení cest apod.

V dnešní automobily přesycené době mají aleje i novodobou funkci „lapače škodlivin“ – prachu, emisí z provozu, hluku nebo naopak sněhu z okolí.

Méně známá je funkce alejí jako biotopů pro živočichy – nabízí potravní a úkrytové možnosti pro ptáky i drobné savce. Je třeba si uvědomit, že aleje se skládají ze solitérů a staré aleje vyhledává podobně jako každé věkovité stromy řada druhů hmyzu, který potřebuje osluněné prostředí a dutiny. V případě ovocných stromů je zapotřebí zmínit odrůdovou pestrost krajových odrůd a různorodost byla skutečně značná.

Obytné vlastnosti krajiny jsou dány ve velké míře její drobnokresbou a aleje a stromořadí k ní přispívají. Přispívají ke zvýšení „pohostinné atmosféry“, pocitu blízkého, jsou spojnicí okolní krajiny a zástavby a k tomu plní environmentální funkce.

Dost důvodů pro to se jimi zabývat, nemyslíte?

Ing. Radim Jarošek

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava